

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-17>

УДК 373.3.31

Дубовик С.Г., Наумець В.В.
Київський університет імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МЕТОДОМ СТОРИТЕЛЛІНГУ

Анотація. У статті обґрунтована актуальність формування комунікативних умінь молодших школярів у процесі навчання української мови. Розкрито сутність і зміст поняття «комунікація», складники і цілі комунікативного процесу. Сформульовано основні вимоги до комунікативної підготовки учнів початкової школи. Подана характеристика комунікативних умінь і навичок, а також розкрито їхні особливості. Описаний сторителлінг як метод формування комунікативних умінь учнів. Розглянуто історію розвитку сторителлінгу, підходи до розуміння сутності цього поняття. Подано визначення цього поняття як педагогічного методу. Описано основні види педагогічного сторителлінгу: класичний і активний. Виділено функції сторителлінгу як методу подачі навчальної інформації. Зазначено принципи сторителлінгу й основні переваги його застосування в початковій школі. Обґрунтовано ефективність та доцільність застосування методу сторителлінгу з метою формування комунікативних умінь учнів. Сформульовані правила використання методу сторителлінгу на уроках української мови в початковій школі.

Ключові слова: комунікація, комунікативна компетентність, комунікативні вміння, сторителлінг.

Dubovyk Svitlana, Naumets Valeriia
Borys Grinchenko Kyiv University

FORMATION OF COMMUNICATIVE SKILLS OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN BY THE METHOD OF STORITELLING

Summary. The article substantiates the relevance of the formation of communicative skills of younger students in the process of teaching the Ukrainian language. The concept of "communication", the components and goals of the communication process. Communicative competence implies first and foremost the ability to use language as a means of communication, knowledge of the outside world and solving the most important tasks of life; mastering all kinds of communication tools, the basics of oral and written culture, basic skills and abilities to use communication tools in different fields and situations of communication. The basic requirements for students who graduated from elementary school in the amount of communicative skills are formulated, namely: the willingness to listen to the interlocutor and conduct a dialogue; willingness to recognize the possibility of the existence of different points of view and the right of everyone to have their own; state your opinion and argue your point of view and assessment of events. A characteristic is given to skills and abilities, and the concept of "communicative skills" is disclosed, the most productive and significant ones are highlighted from them. Descriptions of the storytelling method as a means of forming communicative skills. The history of storytelling development, approaches to understanding this concept in corporate governance, psychology, from a household point of view are considered. The efficiency and feasibility of using the storytelling method in the lessons of the Ukrainian language in order to form students' communicative skills is substantiated. The formulated rules for using the storytelling method in the process of forming students' communicative skills. The definition of storytelling as a pedagogical technique is given. Formation of communicative skills is a long and complicated process. In our opinion, the use of the storytelling method will allow the students to successfully develop communication skills and skills. Two main types of pedagogical storytelling are described: classic and active. The functions of pedagogical storytelling as a technique for supplying educational information are highlighted. A number of principles of storytelling are noted that contribute to the effectiveness of the story, the main advantages of storytelling, as well as criteria for the effectiveness of the story.

Keywords: communication, communicative competence, communication skills, storytelling.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом сучасної мовної освіти в початковій школі є виховання особистості, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, відкритої для сприйняття нового мовленнєвого досвіду, здатної на усвідомлений і відповідальний вибір мовних засобів під час комунікації в різних життєвих ситуаціях. Для вирішення цього завдання важливо сформувати в учнів комунікативну компетентність, навчити молодших школярів вирішувати за допомогою мовних засобів ті або інші комунікативні завдання в різних ситуаціях спілкування.

Комунікативна компетентність передбачає насамперед здатність користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання навколишнього світу і вирішення найважливіших життєвих за-

дач; володіння всіма видами засобів комунікації, основами культури усного та писемного мовлення, базовими вміннями і навичками використання комунікативних засобів в різних сферах і ситуаціях спілкування.

Освітній процес у сучасній початковій школі орієнтується на розвиток творчих можливостей дитини і формування здатності учнів до самоосвіти. Найважливішим пріоритетом початкової загальної освіти стає розвиток особистості через формування універсальних навчальних дій (пізнавальних, регулятивних, особистісних та комунікативних). Важливе значення для формування комунікативних універсальних навчальних дій, як і для формування особистості дитини в цілому, має організація спільної роботи учнів у групі. Формування комунікативних універсальних на-

вчальних дій здійснюється через комунікативну спрямованість навчання («навчання спілкування за допомогою спілкування»).

Комунікативні вміння формуються у процесі набуття досвіду колективної взаємодії, формування вміння брати участь у навчальному діалозі, розвитку рефлексії як найважливішої якості, що визначає соціальну роль учня. У ситуаціях колективної взаємодії, які супроводжують вирішення проблемних і творчих завдань, формується здатність оцінювати правильність вибору вербальних і невербальних засобів, дотримуватися правил мовленнєвого етикету та усного спілкування. Діти вчаться чути партнера, реагувати на його репліки, вчаться правил спілкування з молодшими, ровесниками, дорослими. На нашу думку, сторітеллінг є дієвим методом формування комунікативної компетентності молодших школярів, розвитку в них комунікативних умінь і навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однією з основних проблем сучасної школи є проблема формування комунікативних умінь учнів. Дослідженням цієї проблеми займалися вчені: П.П. Блонський, А.М. Гельмонт, Ф.Ф. Корольов, В.С. Філатов, М.П. Кашин, М.С. Певзнер, Б.Ф. Райський, В.І. Лубовський, С.Г. Шевченко та ін. Проблемі формування і розвитку комунікативних умінь у дітей молодшого шкільного віку присвячені дослідження таких педагогів і психологів, як О.С. Газмана, С.Л. Рубінштейна, Д.Б. Ельконіна та ін.

Проблема оволодіння комунікативними вміннями і навичками в методиці навчання мови розглядалася в наукових працях А.А. Вербицького, Б.В. Беляєва, Є.І. Пасова, А.К. Маркової, В.С. Коростильова, С.Г. Тер-Мінасова, Л.А. Бикова, А.А. Леонтьєва, П.Д. Паригіна, В.А. Аверіна, І.Ю. Тарасової, Л.А. Філатової та ін. Проте ще досі не вироблений оптимальний підхід до формування комунікативних умінь учнів із застосуванням сучасних інтерактивних методів навчання.

Метод сторітеллінгу був винайдений і успішно апробований на особистому досвіді Д. Армстронга, голови міжнародної компанії Armstrong International. На його думку, історія – це будь-яка сюжетно пов'язана розповідь. К. Гопіус і Ю. Кім, першими почали розвивати сторітеллінг на території країн СНД. Зазначимо, що в педагогіці незначна кількість науковців розробляють проблему розвитку комунікативних умінь методом сторітеллінгу (С.В. Федорова, А.В. Логінова, Б.О. Старіченко та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасна освіта стикається з серйозними проблемами: інформаційна перевантаженість, неефективне використання сучасних методів і технологій навчання, порушення комунікації між педагогами й учнями, між учнями.

Вирішити ці проблеми покликана система нових педагогічних технік (інструментів), одним із яких є сторітеллінг. Спочатку сторітеллінг розглядали як ефективний засіб вибудовування зовнішніх і внутрішніх корпоративних комунікацій, тобто застосовували в галузі управління персоналом, в менеджменті. Зараз він активно використовується в освіті як дієвий метод мотивування школярів до інтенсивного навчання.

На нашу думку, метод сторітеллінгу надає унікальні можливості як для вчителя, так і для учня, тому що може допомогти в досягненні основних цілей у процесі навчання на початковому етапі загальної освіти: у розвитку мовної особистості молодшого школяра і формуванні його комунікативних умінь і навичок.

Мета статті. Головна мета цієї статті – показати можливості використання методу сторітеллінгу в лінгводидактиці, виділити його особливості для включення їх у методику формування комунікативних умінь учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «комунікація» був уведений у широкий науковий обіг на початку ХХ ст.; саме в цей час він набув соціального звучання, що було пов'язано з його використанням у різних галузях соціально-гуманітарних знань. Розглянемо різні підходи до тлумачення поняття комунікації.

Комунікація (від лат. *communicatio* – повідомлення, передача) – спілкування, обмін думками, відомостями, ідеями; передача того чи іншого змісту від однієї свідомості (колективної або індивідуальної) до іншої [2, с. 127]. О.М. Біляєв визначав комунікацію як засіб, завдяки якому люди будують і розвивають свої відносини [1, с. 17].

У моделі комунікативного процесу наявні п'ять елементів: комунікатор (хто передає повідомлення), саме повідомлення (що передається), канал передачі повідомлення (як здійснюється передача), аудиторія (кому спрямоване повідомлення), ефективність (тобто наскільки ефективна комунікація) [4].

У процесі взаємодії людей між собою комунікація визначає наступні цілі: забезпечення ефективного обміну інформацією між суб'єктами і об'єктами, удосконалення міжособистісних стосунків у процесі обміну інформацією, створення інформаційних каналів для обміну інформацією між окремими людьми, групами і координація їхніх завдань і дій [2].

У Державному стандарті початкової освіти чітко визначені результати навчання учнів: готовність слухати співрозмовника і вести діалог; готовність визнавати можливість існування різних думок і права кожного мати свою; висловлювати свою думку та аргументувати власну позицію та давати оцінку подіям.

Навчити школяра правильно формулювати запитання і чітко давати на них відповіді, уважно слухати і вміти брати участь у дискусіях, давати коментарі до висловлювань співрозмовників і аргументувати свою думку, вміння висловлювати емпатію співрозмовникові, адаптувати своє висловлювання до можливостей сприйняття інших людей – це важливі комунікативні вміння, якими мають оволодіти учні початкової школи.

Комунікативні вміння – це складні усвідомлені комунікативні дії, засновані на теоретичних знаннях і практичній підготовленості дитини до спілкування [5, с. 45].

Під комунікативними вміннями Т. Вольфовська розуміє вміння, пов'язані з правильним вибудовуванням своєї поведінки, розумінням психології людини: вміння вибрати потрібну інтонацію, жести, вміння розбиратися в інших людях, вміння співпереживати співрозмовникові, поставити себе на його місце, передбачити реак-

цію співрозмовника, вибирати по відношенню до кожного зі співрозмовників правильний спосіб звернення [4, с. 14].

Серед вербальних (словесних, усних) комунікативних умінь зазначимо найбільш продуктивні і значущі:

1. Підтримувати спілкування: спрямовувати спілкування на певний предмет; ставити проблему спілкування; викликати відповідну реакцію партнера; ставити допоміжні запитання.

2. Уточнювати: перепитувати в інших формах, відстоювати свою думку, змінювати форму запитань, давати оцінку.

3. Спонукає: попереджати, застерігати, пропонувати, закликати, радити, висловлювати побажання, просити.

4. Оповідати: повідомляти, відповідати, розповідати, вести діалог, аргументувати, висловлювати згоду (незгоду), розуміти згоду (незгоду) партнера, заперечувати щось, приймати пропозиції, схвалювати або не схвалювати їх [9, с. 21].

Формування комунікативних умінь – процес тривалий і досить складний. На нашу думку, застосування методу сторітеллінгу дозволить успішно сформувати в учнів початкової школи комунікативні вміння і навички.

Storytelling (сторітеллінг, «розповідання історій») – у первинному значенні «майстерність оповіді: виконання билин, сказань, казок» [6, с. 52]. У широкому культурному сенсі – передача інформації усним шляхом.

Застосування сторітеллінгу як інструменту побудовування зовнішніх і внутрішніх комунікацій в організації було успішним у середині 1990-х років. Сторітеллінг став кращою бізнес-ідеєю 2006 року. За визнанням журналу Harvard Business Review, «кращим способом зробити доповідь або презентацію і передати знання є розповідання історій (сторітеллінг)» [8, с. 71].

Метод сторітеллінгу в корпоративному управлінні був винайдений і успішно апробований Д. Армстронгом, що є главою міжнародної компанії Armstrong International. У процесі розроблення методу сторітеллінгу його засновник звернувся до поширеного психологічного фактору: історії є найбільш виразними, захопливими і цікавими, вони легше асоціюються з особистим досвідом, на відміну від логічних доказів і розлогих міркувань. Їх легше запам'ятати, їм надається більше значення і, як наслідок, – вони мають на поведінку аудиторії сильний вплив [12, с. 1163].

На думку психологів, сторітеллінг – це розповідь різних міфів, казок, притч або билин. Причому розповіді можуть бути про вигаданих і про реальних героїв. Серед психологів подібні історії носять назву метафор, тому що основою їхнього створення є подібності та аналогії [6].

Цей метод може застосовуватися і в родині, коли старші, розповідаючи свої історії, діляться з молодшим поколінням своїм життєвим досвідом. Такі історії найбільш цінні ще й тим, що вони пов'язані з близькими людьми. Це допомагає зміцнити відносини в родині, поліпшити взаєморозуміння, народжує повагу.

Сторітеллінг – це одночасно наука і мистецтво. Поєднуючи в собі психологічні, управлінські та інші аспекти, він дозволяє не тільки ефективно донести інформацію до людини, але

і мотивувати її на гарний вчинок, домогтися максимально високих результатів.

Використання методу сторітеллінгу на заняттях з української мови допомагає сформувати в учня готовність до комунікації на рівні міжособистісного спілкування, здатність демонструвати еталонні зразки спілкування; здатність будувати спілкування відповідно до ситуативно-особистісних цілей, досягаючи максимальної ефективності комунікативних дій; оволодіння необхідним набором засобів і різновидів спілкування. Учні починають прагнути забезпечити комфортність і атрактивність спілкування, орієнтуються на інтереси партнерів по спілкуванню, розвивають вміння позитивно впливати на свого співрозмовника, вміння зосереджуватися на самому процесі спілкування, на майстерності, досконалості його форм, його організації.

Дослідники в галузі когнітивної психології стверджують, що для безпосередньої дії швидше за все буде використана інформація, яка краще запам'ятовується. Тому все, що зазвичай робить інформацію такою, що запам'ятовується, з більшою ймовірністю додасть їй сенс. Оскільки історії більш виразні, цікаві і легше асоціюються з особистим досвідом, ніж правила, закони або директиви, то вони краще запам'ятовуються, їм надають більшого значення і їх вплив на поведінку людей сильніший [11, с. 516].

Як педагог, так і учні розповідають історії з життєвого або читацького досвіду, що ілюструють те чи інше досліджуване поняття. Історія повинна містити не тільки інформацію щодо досліджуваного питання, а й деякий аналіз і висновок. У результаті такої роботи учні долають психологічні, мовні бар'єри, відпрацьовують комунікативні вміння і навички.

Розглянемо правила, яких необхідно дотримуватися під час використання методу сторітеллінгу:

- розповіді мають бути короткими і трактуватися однозначно;
- переконливість мовлення досягається оптимальним використанням вербальних і невербальних засобів спілкування;
- історія має бути ненав'язливою і стосуватися цікавих тем;
- матеріал історії повинен бути змістовним, корисним, чітко структурованим;
- історія повинна апелювати до емоцій слухачів;
- самостійність виконання.

Таким чином, сторітеллінг – метод, який передбачає використання історій із певною структурою і героєм, спрямована на вирішення педагогічних завдань навчання, наставництва, розвитку і мотивації.

Застосування методу сторітеллінгу викликає емоційний відгук в учнів і, отже, освітній процес стає більш привабливим для слухачів, активізує пізнавальну активність учнів; навчальна інформація стає більш доступною, наочною і такою, що запам'ятовується.

Сьогодні педагогічний сторітеллінг застосовується разом із мультимедійними технологіями, а значить, може використовуватися вчителями початкової школи як в очному, так і в дистанційному форматі навчання.

Акцентуємо увагу на основних видах педагогічного сторітеллінгу:

1. Класичний сторітеллінг. Реальна життєва ситуація (або придумана історія) розповідається вчителем самостійно. Учні тільки слухають і сприймають інформацію. Класична розповідь служить для трансляції певного знання [7, с. 106].

Певне знання виражається вербально або існує у формі тексту. Під час використання класичного сторітеллінгу педагог передає учням конкретну навчальну інформацію (наприклад, правила) у формі цікавої історії.

2. Активний сторітеллінг. Учитель пропонує «канву історії», визначає її цілі і завдання. Слухачі активно залучаються до процесу створення і розповідання історій. Учні можуть самостійно створювати історії; моделювати різні ситуації і шукати шляхи виходу з них; аналізувати історії самостійно або разом із учителем.

Активний сторітеллінг сприяє передачі не тільки явного, але і неявного знання [7, с. 107]. Неявне знання – це такий вид знання, який логічно не оформлюється і вербально не виражається. Воно особливим чином виявляється у практичній діяльності і являє собою передачу вмінь і навичок.

Слід зазначити, що в реальній педагогічній практиці вчитель може комбінувати класичний і активний види сторітеллінгу.

Педагогічний сторітеллінг як метод подачі навчальної інформації виконує наступні функції: освітню, розвивальну, виховну, мотивувальну, наставницьку.

Зазначимо принципи сторітеллінгу, які сприяють ефективності історії:

- присутність у сюжеті типового представника з цільовою аудиторії;

- проблеми, про які розповідає оповідач, мають бути близькі до реального життя;

- персонажу історії мають бути притаманні більш виражені в порівнянні зі звичайною людиною якості (кмітливість, умотивованість, цілеспрямованість);

- сюжетна лінія повинна розвиватися стрімко.

Деталізуємо основні переваги методу сторітеллінгу:

- сторітеллінг – потужний метод. Захоплива історія зацікавить учнів. Вдала ідея миттєво буде підхоплена і розвинена молодшими школярами;

- сторітеллінг – метод глибокого проникнення. Людина засвоює історії з раннього дитинства як слухач. Здатність сприймати історії – вроджена здатність кожної людини;

- сторітеллінг – «безкоштовний» метод. Це інструмент, який не потребує будь-яких вкладень у програмне забезпечення, не передбачає залучення фахівців;

- сторітеллінг – «розрахунковий» метод. Увагу людини як живої істоти природно завжди привертають не порожні цифри і предмети, а все живе, людське;

- сторітеллінг – це спілкування в діалоговому режимі. За своєю сутністю розповідь інтерактивна. Оповідач розповідає, а слухачі мають можливість створити в своїй уяві кожен свою картинку. Якщо розповідь ефективна – перед нами інтерактивний процес, у якому успіх залежить від умінь оповідача прислухатися до аудиторії і підлаштовуватися під її настрої.

Зазначимо критерії ефективності розповіді:

- присутність ідеї: ідея лежить в основі кожної історії. Оповідач повинен відобразити основну

ідею, думку під час розповіді, показати реалізацію ідеї з різних боків. У цьому випадку слухачеві стане зрозуміло, про що ж була історія.

- наявність героя: герой є рушійною силою історії. Героєві притаманний свій характер. Герой не завжди повинен викликати симпатію, але він має бути цілісним. Для повного розуміння вчинків героя слухачеві необхідно бути знайомим із контекстом. Герой повинен здійснювати вчинки. В ідеалі – вирішувати проблеми, отримуючи в результаті нагороду. Необхідна дія. Без неї сторітеллінг неможливий;

- історія проектує сенс дійсного життя: історії пов'язані з реальним життям. Знаходячи аналогії, метафори в реальному світі, слухач може виявити універсальні проблеми, протиріччя і знайти можливі вдалі і невдалі шляхи вирішення їх;

- дотримання структури: розвиток історії має відбуватися за заздалегідь підготовленим планом – сюжет, зв'язка, опис, кульмінація і розв'язка;

- логіка і зв'язність оповідання: крім дотримання структури, важливий логічний зв'язок всіх епізодів історії, наявність описів і метафор. Це дозволяє утримати увагу слухачів, зберегти їхній інтерес до оповідання;

- стиль оповіді: стиль, здатний створити загальний настрій історії.

Зазначимо, що під час створення історій для дітей молодшого шкільного віку важливо дотримуватися таких умов:

1. Готуючись розповісти історії дітям, насамперед, необхідно враховувати їхні вікові особливості, у тому числі інтелектуальний, емоційний, фізичний і духовний рівень розвитку.

2. У створеній історії повинен бути певний персонаж або герой. Основний персонаж неодмінно повинен викликати симпатію. В історії має відбуватися якась подія, яка зацікавить учнів.

3. Розповідаючи історію, необхідно створити мотивацію, для цього можна використовувати відкриті запитання, які залучають дітей до участі в розказаній історії.

Висновки і пропозиції. На нашу думку, застосування методу сторітеллінгу з метою розвитку комунікативних умінь і навичок учнів початкової школи сприятиме формуванню в них орієнтовної основи поведінки в різних мовленнєвих ситуаціях; ознайомленню молодших школярів із варіантами мовленнєвих дій, умінь комбінувати їх і знаходити нові рішення. У процесі створення історій в учнів вироблятимуться вміння передавати смислові аспекти мовного тексту, позитивно впливати на своїх співрозмовників під час спілкування; створюватиметься досвід вираження своєї особистісної позиції в спілкуванні, адекватної самооцінки «продуктів спілкування», умінь презентувати себе.

До перспектив подальшого дослідження відносимо:

- вивчення процесу формування комунікативних умінь учнів на засадах комунікативно-діяльнісного підходу;

- пошук нових інтерактивних методів, що сприяють успішному формуванню комунікативної компетентності молодших школярів;

- подальше дослідження типології засобів формування комунікативних умінь учнів початкової школи.

Список літератури:

1. Біляєв О.М., Скуратівський Л.В., Симоненкова Л.М., Шелехова Г.Т. Концепція навчання української мови в школах України. *Дивослово*. 2016. № 1. С. 16–21.
2. Бутенко Н.Ю. Комунікативні процеси у навчанні. Київ : КНЕУ, 2014. 383 с.
3. Варзацька Л.О. Міжпредметна інтеграція в системі особистісно зорієнтованої мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2016. № 7. С. 6–14.
4. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна із передумов досягнення життєвої мети. *Шлях освіти*. 2017. № 3. С. 13–16.
5. Жуков Ю.М. Диагностика и развитие компетентности в общении. Москва : Изд-во МГУ, 2016. 96 с.
6. Малиновська С. Сторителлінг. *Огляд бізнес-освіти*. 2016. № 2. С. 50–56.
7. Райт Ендрю. Сторителлінг з дітьми. Oxford University Press, 2018. 543 с.
8. Симмонс А. Сторителлінг. Как использовать силу историй. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2017. 177 с.
9. Сушиліне Н.В. Роль дидактичної гри в початковій школі. *Педагогічні науки*. 2018. № 6. С. 21–23.
10. Тодорова О.В. Сторителлінг як інноваційний пр-інструмент. *Сучасні проблеми науки та освіти*. 2017. № 4. С. 610.
11. Федорова С.В. Використання техніки сторителлінг в роботі з дітьми дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2017. № 16. С. 515–518.
12. Челнокова Е.А., Казначеева С.М., Юдакова О.В., Борщевська Ю.М. Метод сторителлінга в корпоративному управлінні. *Фундаментальні дослідження*. 2016. № 12–5. С. 1162–1166.

References:

1. Bilyayev, O.M., Skurativskij, L.V., Simonenkova, L.M., & Shelekhova, G.T. (2016). Konceptziya navchannya ukrayinskoyi movi v shkolakh Ukrayini [Concept of teaching Ukrainian in schools of Ukraine]. *Divoslovo*, vol. 1, pp. 16–21.
2. Butenko, N.Yu. (2014). Komunikativni procesi u navchanni [Communication processes in learning]. Kyiv: KNEU.
3. Varzaczka, L.R. (2016). Mizhpredmetna integracziya v sistemi osobistisno zoriyentovanoyi movnoyi osviti [Cross-curricular integration in the system of personally oriented language education]. *Ukrayinska mova i literatura v shkoli*, vol. 7, pp. 6–14.
4. Volfovska, T. (2017). Komunikativna kompetentnist molodi yak odna iz peredumov dosyagnennya zhittyevoyi meti [Youth communicative competence as one of the prerequisites for achieving a life goal]. *Shlyakh osviti*, vol. 3, pp. 13–16.
5. Zhukov, Yu.M. (2016). Diagnostika i razvitie kompetentnosti v obshhenii [Diagnosis and development of competence in communication]. Moskva: Izd-vo MGU, 96 p.
6. Malinovska, S. (2016). Story telling [Storytelling]. *Business Education Review*, vol. 2, pp. 50–56.
7. Rajt Endryu (2018). Storitelling z ditmi [Storytelling with children]. Oxford University Press, 543 p.
8. Simmons, A. (2017). Storitelling. Kak ispolzovat silu istorij [Storytelling. How to use the power of stories]. Moskva: Mann, Ivanov i Ferber, 177 p.
9. Sushiline, N.V. (2018). Rol didaktichnoyi gri v pochatkovij shkoli [The role of didactic play in elementary school]. *Pedagogichni nauki*, vol. 6, pp. 21–23.
10. Todorova, O.V. (2017). Storitelling yak innovacijnij pr-instrument [Storytelling as an innovative pr-tool]. *Suchasni problemi nauki ta osviti*, vol. 4, p. 610.
11. Fedorova, S.V. (2017). Viktoristannya tekhniki storitelling v roboti z ditmi doshkilnogo viku [Use of stettingling technique in work with preschool children]. *Molodij vchenij*, vol. 16, pp. 515–518.
12. Chelnokova, E.A., Kaznachejeva, S.M., Yudakova, O.V., & Borshhevska, Yu.M. (2016). Metod storitellinga v korporativnomu upravlinni [Stettingling method in corporate governance]. *Fundamentalni doslidzhennya*, vol. 12-5, pp. 1162–1166.